

seems they have not taken enough consideration towards a justice for natural resources. Undoubtedly, belongs to the first philosophers who started a meaningful discourse in the area of social justice but he has obviously ignored the idea of environmental justice. Of course there have been some green political thinkers who have attempted to defend more environmentally conscious theories of justice. It seems that as the first the Brundtland report stated that inequality is the planet's main environmental problem, thereby confirming Commission's belief that policies for greater material equality are the most crucial elements in any formula of measures focused on environmental sustainability.

1. Bell D., *Environmental justice and Rawls' difference principle*, "Environmental Ethics" 2004 (Fall), Vol. 26.

2. Cooper D., *Other spaces and moral reason*, [in:] D. Cooper, J. Palmer, *Just environments: intergenerational, international and interspaces issues*, Routledge, London 1995.

3. J. Fishkin J., *The dialog of justice: Toward a self-reflective society*, Yale University Press, New Haven 1992.

4. R. Hailbroner R., *What has posterity ever done for me?*, [in:] E. Partridge (ed.), *Responsibilities to future generations*, Prometheus Books, New York 1981.

5. Rawls J., *A theory of justice*, Oxford University Press, Oxford 1973.

6. Walzer M., *Spheres of justice: A defence of pluralism and equality*, Blackwell, Oxford 1983.

Попадинець Н.М.

к.е.н., н.с. відділу регіональної економічної політики ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України» м. Львів

ДЕРЖАВНА СТРУКТУРНА ПОЛІТИКА: ЦІЛІ ТА МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ

Розвиток економіки України характеризується нерівномірністю та суперечливістю результатів, що потребує активізації структурної перебудови, а також пошуку нового підходу до здійснення державних структурних перетворень. Успішний розвиток держави залежить від характеру, напрямів і темпів структурних зрушень в економіці та їх пристосування до вимог ринку. Державне регулювання структурних зрушень у національній економіці спрямовується на формування й підтримку раціональної структури економіки та здійснюється за допомогою державної структурної політики.

Дослідженням державної структурної політики присвячено низку праць вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких О. І. Аптекарь, С. О. Біла, В. В. Волинець, О. А. Лебедєва, А. Ф. Мельник, Т. П. Шинкаренко та ін. У їх роботах значна увага приділяється: визначенню пріоритетів державної структурної політики; визначенню особливостей формування економічної структури держави; дослідженню галузевої структури економіки держави. Водночас за умов впливу сучасних євроінтеграційних процесів усе більшого значення набувають механізми реалізації структурної політики.

Метою дослідження є визначення основних цілей державної структурної політики, що забезпечать прогресивний розвиток економіки країни, виявлення її пріоритетів і особливостей механізму реалізації структурної політики.

Завданням державної структурної політики має бути приведення структури національних секторів економіки у відповідність до ринкової моделі господарювання; досягнення високого ступеня відкритості національної економіки і необхідності забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва як на зовнішньому, так і внутрішньому ринках. Проте в сучасних умовах є деякі проблеми, що поглиблюють структурні дисбаланси відтворювального процесу національної економіки, які,

своєю чергою, є стримуючими чинниками впровадження цих напрямів у розвиток економіки держави. До них належать [1, с. 275; 2, с. 348]: розбалансованість розвитку економіки держави; нестійкість співвідношення між нагромадженням і споживанням товарів і послуг, зростання диспропорцій на внутрішньому ринку; недостатність залучення інвестицій у розвиток п'ятого і шостого технологічних укладів; низький рівень управління на підприємствах, пов'язаний як з невеликим досвідом функціонування в умовах ринкової економіки, так і недостатньою підготовкою менеджерів; низький рівень інтеграції вітчизняної економіки у світову економічну систему, що визначається не тільки низькою конкурентоспроможністю, а й інституційними чинниками; нерозвиненість інфраструктури, що забезпечує комерціалізацію та освоєння інновацій; недостатня гнучкість ринку праці, пов'язана з бар'єрами на шляху міжрегіональної міграції робочої сили та недоліками системи професійної освіти й перекваліфікації; збереження низького рівня інноваційної активності у реальному секторі економіки.

Першочерговими та основними завданнями державної структурної політики для усунення цих стримуючих чинників є [3, с. 178]: підвищення інноваційної активності й випереджальний розвиток високотехнологічного сектору економіки; створення сучасної системи державних гарантій захисту інвесторів і врегулювання комерційних спорів між суб'єктами інвестиційного процесу; стимулювання економічного зростання і підвищення ефективності виробництва на мікрорівні через підтримку ланцюжків імпортозаміщення, експортних контрактів і використання інших непрямих інструментів; зниження трансакційних витрат діяльності підприємств за рахунок розвитку інститутів ринків товарів, послуг, праці й капіталу, формування інфраструктури забезпечення підприємницької діяльності; припинення прямого і непрямого субсидування неефективних підприємств, стимулювання процесів реструктуризації та реформування підприємств, підвищення їх ефективності, сприяння процесам інтеграції та утворення великих ефективних і конкурентоспроможних компаній при всебічному сприянні розвитку малого та середнього бізнесу; реалізація цільових програм розвитку інфраструктури транспорту, зв'язку та телекомунікацій, формування конкурентного середовища, створення рівних і передбачуваних умов економічної діяльності у державі як у масштабі всієї економіки, так і на конкретних галузевих ринках.

Загалом у сучасних умовах структурна політика має реалізовуватися на основі застосування таких базових принципів: конкурентний ринок як головний регулятор економічного розвитку; мінімізація та оптимізація державного втручання в економіку; відкритість економіки; лібералізація економічної діяльності на мікрорівні.

Також важливою складовою державної структурної політики є механізм її вироблення та реалізації, форми та методи діяльності державних органів у сфері структурних змін у національній економіці.

Уся сукупність форм і методів реалізації державної структурної політики за критерієм пріоритетності впливу на той чи інший об'єкт може бути умовно поділена на три блоки.

Перший блок – макроекономічний – має гарантувати успішну діяльність державних органів за такими напрямами структурної політики: оптимізація галузевої структури економіки, забезпечення прогресивних структурних зрушень у ній; пріоритетний розвиток освітніх і науково-технічних сфер; стимулювання попиту на продукцію пріоритетних галузей і сфер діяльності [4, с. 83]. Цей блок методів реалізації структурної політики направлений на вирішення проблеми макроекономічної трансформації, орієнтованої на забезпечення економічної, технологічної, виробничої, екологічної та енергетичної безпеки національної економіки.

У другий блок входить група методів, пов'язана з підвищенням економічної стійкості та активності в усіх процесах основних суб'єктів ринку (підприємств, корпорацій на інших господарюючих систем). Ці методи направлені на реалізацію

таких напрямів структурної політики: реструктуризація первинно виробничої сфери; оптимізація відношень великих і малих форм у ринковому розподілі, пріоритетний розвиток високотехнологічних виробництв. До складу основних методів цього блоку можна включити програмування, індикативне планування, державні субвенції, заходи антимонопольної діяльності, державні інвестиції, державні гарантії тощо.

Третій – інституціональний – блок методів реалізації державної структурної політики має вирішити три завдання: створити загальні найсприятливіші умови для структурних змін, формуючи найбільш привабливий інвестиційний клімат диференційований по галузях і регіонах; створити передумови для розвитку позитивних ринкових регуляторів структурних трансформацій, послаблюючи негативні впливи ринку на пропорційні і структурні зв'язки; забезпечити соціальну орієнтацію усіх структурних змін у національній економіці, контроль суспільства за соціальними наслідками структурної трансформації. У склад інституціональних методів можна також включити нормативно-правові методи, методи регулювання інвестиційних потоків і формування інвестиційних ресурсів, сукупність рамкових умов для активізації дій ринкових важелів самоорганізації (конкуренція, ціна, попит), антимонопольні методи, методи підтримки рівня зайнятості тощо.

Головним результатом реалізації державної структурної політики має бути реформування всіх складників економічної системи, що впливають на основні макроекономічні пропорції та структурні зв'язки, а також формують структурні взаємодії національної економічної системи із системою світового господарства. Вона має бути спрямована на досягнення важливих цілей, а саме: розвиток нових галузей, що сприяють загальному підвищенню ефективності промислового виробництва; стимулювання інвестиційної, інноваційної та підприємницької активності виробництв; удосконалення системи інвестиційного планування, проведення прозорого конкурсного відбору інвестиційних проектів відповідно до міжнародних стандартів, упровадження механізму оцінки ефективності виконання інвестиційних проектів; сприяння розвитку галузей, що забезпечують значну частину експортної продукції; забезпечення сприятливих економічних і фінансових умов для активізації виробничої діяльності, розвитку добросовісної конкуренції; розширення місткості внутрішніх ринків на основі стимулювання інвестиційного та споживчого попиту, а також підтримки розвитку вітчизняного виробництва, насамперед імпортозаміщення; поліпшення бізнес-клімату й залучення інвестицій (дерегуляція та розвиток підприємництва, розвиток науково-технічної та інноваційної сфери, міжнародна інтеграція та співпраця); упровадження світових стандартів якості продукції та захисту навколишнього середовища; стимулювання кредитування комерційними банками реального сектору економіки через надання їм пільгового рефінансування; згортання частини виробництв у депресивних галузях економіки.

Отже, державна структурна політика має базуватися на довгостроковій стратегії структурних змін суспільного відтворення на основі оптимізації темпів зростання різних секторів економіки. Основним джерелом структурних змін має стати внутрішнє економічне зростання на основі перерозподілу капіталу й робочих місць у галузі з більшою доданою вартістю.

1. *Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України* : монографія / О. І. Амоша, С. С. Антекар, М. Г. Білопольський, С. І. Юрій та ін. – ІЕП НАН України, ТНЕУ МОНМС України. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2011. – 848 с.

2. Мельник А. Ф. *Структурні трансформації в національній економіці: проблеми діагностики та інституційного забезпечення* : монограф. за ред. д-ра е. н, проф. А. Ф. Мельник. – Тернопіль: ТНЕУ, 2012. – 532 с.

3. Попадинець Н.М. *Стратегічні цілі державної структурної політики України* / Н.М. Попадинець // *Регіональна економіка*. – 2014. – №1 (71). – С. 175-183.

4. Шинкаренко Т.П. Структурні зміни в економіці України: порівняння із загальносвітовими тенденціями / Економіка і прогнозування // Т.П. Шинкаренко. – 2006. – №1. – С. 77-92.

Самолук Н.М.

к.е.н., доцент

Юрчик Г.М.

к.е.н., доцент

Національний університет водного господарства та природокористування (м. Рівне)

ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

В умовах глобальної переорієнтації на становлення і розвиток соціально-орієнтованої ринкової економіки у суспільстві виникає гостра потреба у формуванні особливого типу підприємств, які сприятимуть реалізації соціальних цілей, але, водночас, функціонуватимуть на основі самоокупності.

Вагомий внесок у дослідження соціальних аспектів підприємництва внесли такі зарубіжні вчені як К. Alter, М. Maretich і М. Bolton, С. J. Thomas, М. Nyssens, Р. Seanor, М. Bull, С. Leadbeater, G. Dees, А. Westall. Питанням соціального підприємництва також присвячені роботи багатьох вітчизняних науковців, серед яких – А.І. Андрющенко, З.І. Галушка, О.О. Набатова, М. Наумова, А.І. Мокій, Ю.Л. Орел та ін. Попри це, проблема соціального підприємництва (СП) лишається не достатньо розробленою, відтак вивчення процесів його становлення та розвитку в Україні і надалі є актуальним.

Найповніше трактування сутності СП було запропоновано Європейською Комісією, у відповідності до якого визначальними ознаками СП є:

Ø досягнення вимірюваних позитивних соціальних результатів як основної мети діяльності відповідно до умов членства, статуту або іншого установчого документа;

Ø використання прибутку для досягнення соціальної мети діяльності, а не для розподілу між акціонерами та власниками;

Ø здійснення управління підзвітно та прозоро шляхом залучення працівників, споживачів та інших зацікавлених сторін.

В Україні зародження соціального підприємства пов'язують з товариством «Просвіта», сформованого у 1868 р. на заході країни. На жаль, на даний час в Україні майже відсутні достовірні та актуальні дані про кількість та особливості діяльності соціальних підприємств. Єдиним формалізованим джерелом інформації про їх діяльність являється «Каталог соціальних підприємств України 2013 року», відповідно до якого у 2012 р. в країні функціонувало лише 50 соціальних підприємств. Найпоширенішими організаційно-правовими формами СП в Україні є так званий «гібрид» – фізична особа-підприємець у поєднанні з діяльністю громадської організації (28%) та громадська організація (26%). Крім того, деякі СП зареєстровані як фізична особа-підприємець (15%), ТОВ та підприємство об'єднання громадян (по 13%). Найбільш популярними сферами діяльності СП є виробництво (19%), освіта (10%), діяльність у сфері спорту (10%) та охорони здоров'я (10%) (рис. 1).

Поряд з цим, можна констатувати, що в Україні відсутня активна державна політика щодо підтримки і розвитку СП. Відповідний вектор державної соціально-економічної політики на разі лише формується. Так, у ВРУ зареєстрований законопроект «Про соціальні підприємства» (2015 р.), який визначає сутність соціальних підприємств, правові засади їх діяльності, порядок створення та ліквідації, заходи їх державної підтримки. Конкретні заходи щодо фіскального стимулювання розвитку СП в Україні визначаються у іншому законопроекті – «Про внесення зміни